

FORORD

Arkitektskolen Aarhus sætter med projektet *Umistelige Kulturmiljøer i Danmarks Yderområder* fokus på kulturmiljøer og bebyggede helheder i Danmark. Med en screening, der skal udvælge særligt værdifulde kulturmiljøer, er formålet med projektet at pege på de værdier og udviklingspotentialer, som den byggede kulturarv rummer.

Kulturmiljøer handler ikke blot om bevaring, men skal have værdi for mennesker i dag. De fysiske spor i kulturmiljøerne fortæller stedspecifikke og ofte kraftfulde historier, som potentielt kan styrke lokale erhverv og tiltrække turister og tilflyttere, såfremt deres fortællekraft aktiveres og aktualiseres.

Projektets ambition er at tilvejebringe et strategisk og metodisk overblik, hvormed kommunerne kan identificere kulturmiljøernes værdier. De lokale fortællinger synliggøres og bliver derved et redskab til at aktivere kulturmiljøerne som en ressource for udvikling i kommunerne.

Gennem en dialogbaseret proces med de kommuner som Arkitektskolen Aarhus har besøgt, er der udviklet en metode til Screening af Kulturmiljøer (SAK). Målet er at tilvejebringe et håndterbart redskab, der på enkel vis kan anvendes af kommunerne, som er myndighed på kulturmiljøområdet.

Den byggede kulturarv i Danmark rummer store bygningskulturelle værdier med mange spændende kulturhistoriske fortællinger. Det er målet med projektet at sætte disse fortællinger i spil for at udnytte kulturmiljøernes store iboende potentialer.

Mogens A. Morgen
Professor, arkitekt MAA

Simon Ostenfeld Pedersen
Projektleder, cand.mag,
chefkonsulent

PROJEKTTEAM

Mogens A. Morgen
Simon Ostenfeld Pedersen
Nina Ventzel Riis
Martin Weihe Esbensen
Mo Michelsen Stockholm Krag
Amal Abdi Ashur
Teresa Østergaard Pedersen
Anne Sofie Blegvad
Mette Boisen Lyhne

Projektet udføres af Arkitektskolen Aarhus med støtte fra Realdania. Rapporten må ikke gengives, undtagen i sin helhed, uden godkendelse fra Arkitektskolen Aarhus.

SCREENING AF KULTURMILJØER I DANMARKS YDEROMRÅDER

Umistelige Kulturmiljøer i Danmarks Yderområder har gennemført en strategisk screening af kulturmiljøer i 22 af landets kommuner. Hertil har Arkitektskolen Aarhus udviklet et enkelt metodisk værktøj til at værdisætte og prioritere kulturmiljøerne. Værktøjet, der er koordineret med andre danske og internationale værdisætningsmetoder, er udviklet med henblik på en generel anvendelse – også af andre end de i projektet omfattede kommuner.

En stor del af de udpegede kulturmiljøer er allerede kortlagt og beskrevet. Blandt andet i de tidligere Kommuneatlas, der senere blev kaldt både Kulturmiljøatlas og Kulturarvsatlas, i perioden 1990-2007, samt i regionplaner udført af de tidligere amter.

Screeningsmetoden kombinerer de eksisterende registreringer med besigtigelser af kulturmiljøerne, som de foreligger i dag. Kulturmiljøerne vurderes ved en værdisætning af deres kulturhistoriske værdi, arkitektoniske værdi og integritetsværdi. På baggrund heraf vurderes kulturmiljøernes samlede fortællerværdi, der danner grundlag for en udvælgelse og prioritering. Heri indgår også en stillingtagen til kulturmiljøernes egenskaber for at fremme turisme, bosætning, erhverv og kulturformidling, som kan udgøre et udviklingspotentiale i kommunerne.

Den viden, der foreligger i kommunerne og museerne er en integreret del af arbejdsgrundlaget. Indledningsvis gennemgås den eksisterende kommuneplans udpegning af kulturmiljøer i dialog med kommune og museum. Formålet er at afdække kulturmiljøernes status; hvilke af dem, er der særligt fokus på i den kommunale planlægning og

strategi og er der eventuelt væsentlige kulturmiljøer, som af forskellige årsager ikke er udpegede, men som alligevel bør indgå i screeningen. Dialogen tager også stilling til, om nogle kulturmiljøer helt bør udgå på grundlag af projektets fastlagte screeningskriterier eller af andre omstændigheder.

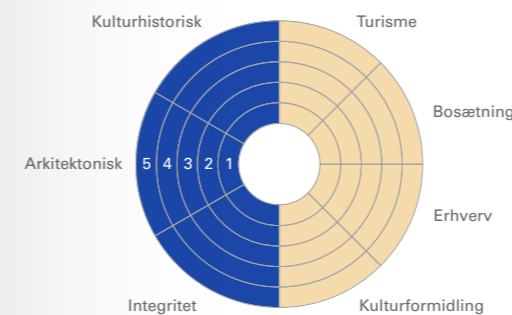
Metoden er udviklet løbende igennem projektet i dialog med kommuner, museer og andre interessenter.

METODE TIL SCREENING AF KULTURMILJØER (SAK)

SCREENINGSKRITERIER

- 1) Kulturmiljøet skal være udpeget, eller kunne overvejes som udpegning, i kommunen
- 2) Kulturmiljøet skal indeholde et bebygget miljø eller helhed (ikke enkeltstående bygninger, monumenter, gravhøje, ruiner, voldsteder, diger eller lign.)
- 3) Kulturmiljøet skal rumme en bærende fortælling, der kan opleves på stedet gennem synlige spor

RAPPORTENS INDHOLD

Denne rapport indeholder et skema over kommunens kulturmiljøer, kort- og billedmateriale samt løbsblade for hvert af de 3-5 udvalgte kulturmiljøer i kommunen. Skemaet sammenfatter vurderingen af det enkelte kulturmiljøes værdier og udviklingspotentialer:

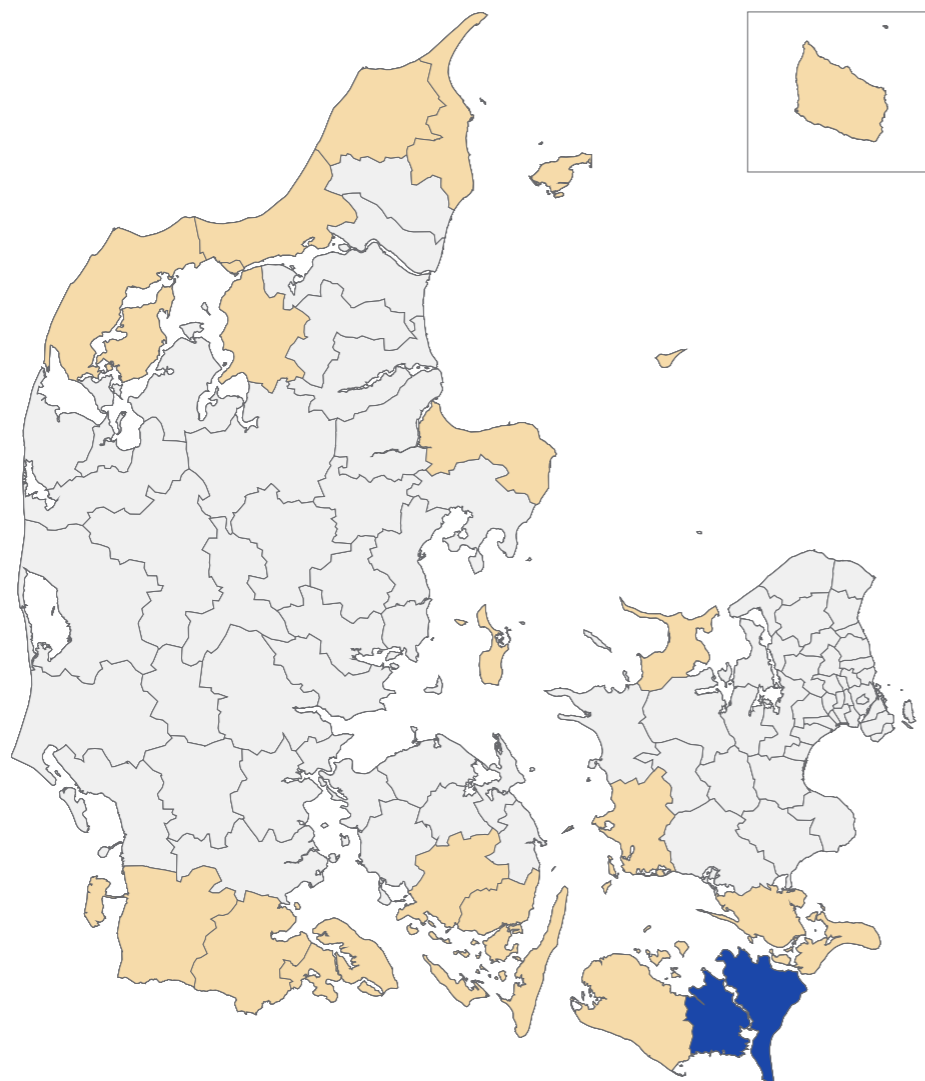
KULTURMILJØETS VÆRDIER skal være aflæselige i dag og baserer sig på en vurdering af følgende tre værdiparametre, der rangeres fra 1 til 5, hvor 1 er lavest og 5 højst:

- **Kulturhistorisk værdi:** Hvordan vurderes kulturmiljøets historiske betydning og kulturhistoriske fortællerværdi?
- **Arkitektonisk værdi:** Hvordan vurderes kulturmiljøets rumlige, formmæssige og arkitektoniske kvaliteter?
- **Integritetsværdi:** Hvordan vurderes kulturmiljøets helhed og sammenhæng?

KULTURMILJØETS UDVIKLINGSPOTENTIALER er en perspektivering, der vurderer kulturmiljøets udviklingspotentialer ud fra følgende fire kategorier, der rangeres fra 1 til 5, hvor 1 er lavest og 5 er højst:

- **Turisme:** Har kulturmiljøet udviklingspotentiale for at fremme turisme og turismerelaterede virksomheder?
- **Bosætning:** Har kulturmiljøet udviklingspotentiale for at rumme bosætning eller motivere egnstiltfytning?
- **Erhverv:** Har kulturmiljøet udviklingspotentiale for at rumme virksomheder eller tiltrække og fremme erhverv?
- **Kulturformidling:** Har kulturmiljøet særlige udviklingspotentialer inden for formidling af kulturoplevelser eller aktivering af stedets fortælling?

PROJEKTETS AFGRÆNSNING AF YDEROMRÅDER

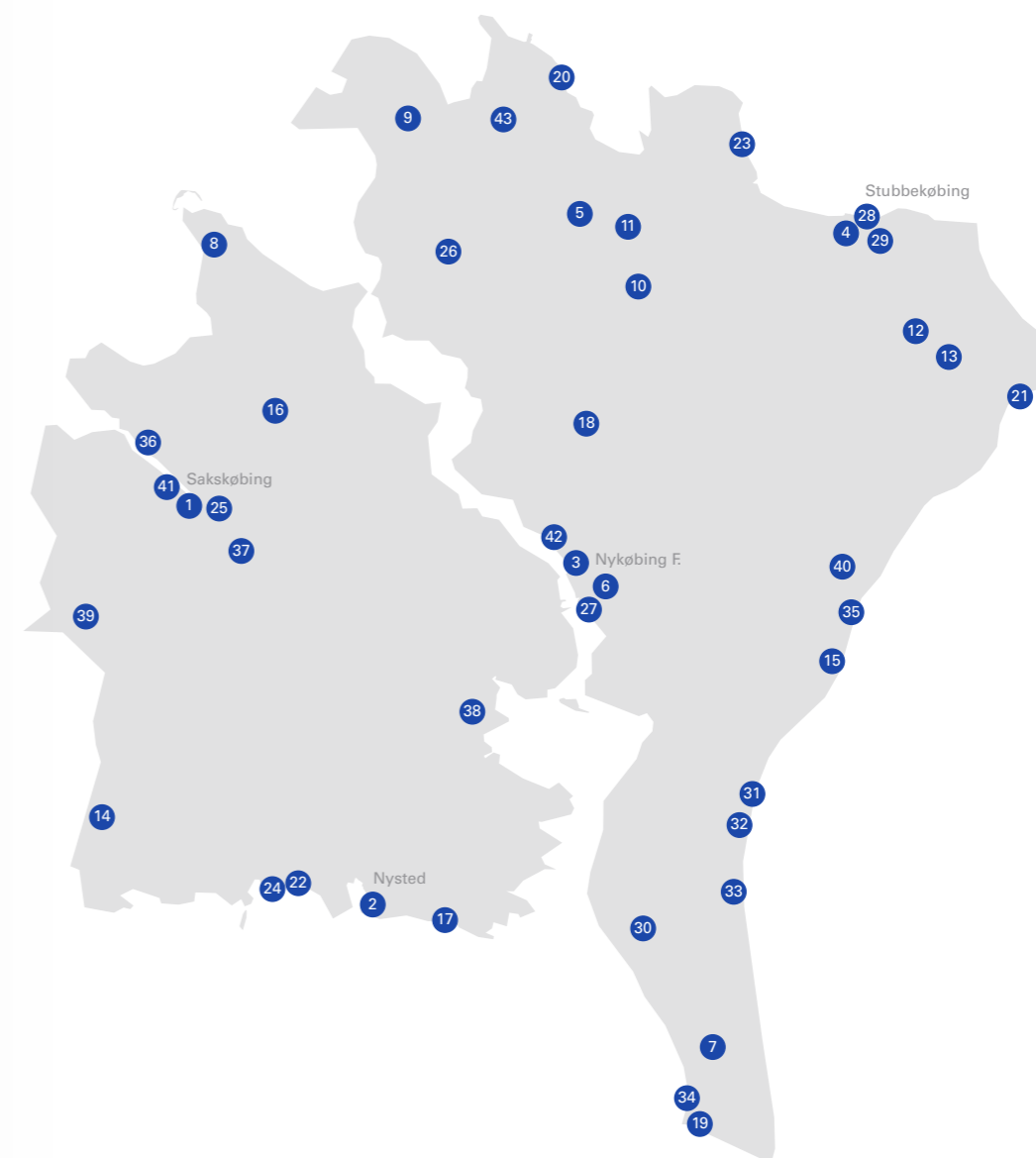

På kortet ses de 22 kommuner, der gennemgås i projektet

Der findes ingen officiel definition af "yderområder" i Danmark, men der anvendes skiftende kriterier til afgrænsning i forskellige sammenhænge. I dette projekt forstås "yderkommuner" som de kommuner, der optræder som sådan i alle de følgende fire sammenhænge: LAG-programmet, De Økonomiske Råd, De Regionale Vækstfora samt SKAT.

SCREENEDE KULTURMILJØER I GULDBORGSUND KOMMUNE

(se skemaet næste side)

Region:	Sjælland
Kommunenummer:	376
Indbyggertal:	60.979 (2016)
Største by:	Nykøbing Falster (16.618 indbyggere i 2016)
Kulturmiljøer:	I Guldborgsund Kommune er der udpeget 309 kulturmiljøer som indgår i Kommuneplan 2013-2025 og er listet i PlansystemDK. Registreringen af kulturmiljøerne på Falster er foretaget i perioden 1998-2003, mens registreringen af kommunens kulturmiljøer på Østlolland er foretaget i 2013. Der er desuden udarbejdet Kommuneatlas for de tidligere Nykøbing F. og Nysted Kommuner i 1993. Den tidligere Saksøbing Kommune er kortlagt, men der er ikke udgivet atlas.

BESIGTIGELSESSKEMA

Værdisætningen og potentiale vurderingen baserer sig på en vurdering fra 1 (lavest) til 5 (højest) på de forskellige parametre

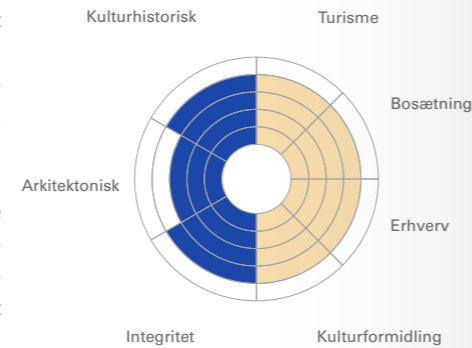
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

1 SAKSKØBING BYMIDTE

Købstad beliggende ved Saksøbing Å tæt på fjorden. Bymidten har en middelalderlig bebyggelsesstruktur med stor plads omkranset af velholdte bygninger og kirke, samt flere fine, krogede gadeforløb.

Bymidstens gadeforløb og pladser er intakte og tydeligt aflæselige. Man kan med fordel øge bevaringsindsatsen omkring indfaldsvejene og området ved banen samt styrke bymidstens forbindelse til åhavnen.

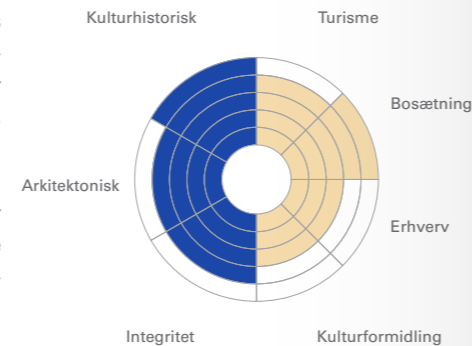

2 NYSTED BYMIDTE

Langstrakt, slynget bygade med toetagers bebyggelse i den nordlige del og lavere gadehuse i den sydlige del. Miljøet rummer ud over boliger også rådhus, forretninger, bibliotek, kirke, gl. stationsområde og havn.

Bebyggelsen i Adelgade og Fiskergade er utrolig velholdt. Det samlede gadebillede fremstår som et harmonisk, langstrakt forløb, der afbrydes af oprindelige pladser og fine kig til havneområdet.

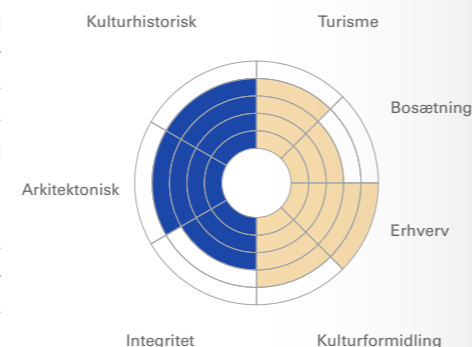

3 NYKØBING F. BYMIDTE

Købstad med middelalderlig bydel ved Slotsgade og Langgade, hvor gaderne er smalle og tæt bebyggede. På forløbet ligger torvet med kig til til gågaden, Østergade og begyndelsen af boligkvartererne ved Dronningensgade og Kongensgade.

Det anbefales, at man specificerer udpegningen af kulturmiljøet, som i dag rummer flere fortællinger og dermed kan være vanskeligt at aflæse som én samlet helhed.

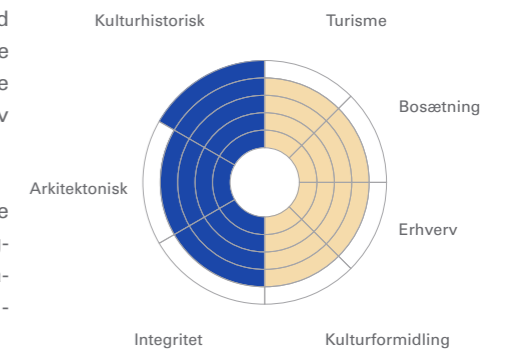
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

4 STUBBEKØBING BYMIDTE

Mindre købstad på det nordlige Falster ved Grønsund. Bymidten består af to parallelle gader med tæt, lav bebyggelse bestående af butikker og boliger samt centralt torv med kirke, rådhus og etagebyggeri.

Intakt bymidte med fine gadeforløb, flere steder med kig til fjorden og havnen. Bygningsmassen er i overvejende fin bevaringsstand, men mange butikker står tomme og mangler vedligeholdelse.

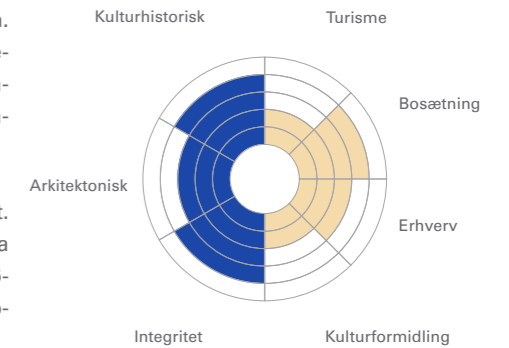

5 NØRRE ALSLEV

Vejfortelandsby med kirke syd for byen. Med jernbanens anælgelse i 1872 voksede landsbyen sammen med stationsområdet. Fra 1970 centerby med industriområde, forretninger og nyere boligområder.

Stationsmiljøets bebyggelse er intakt. Landsbyen og stationsbyen er afskåret fra hinanden af centerområdet og Stubbekøbingvej. Det anbefales derfor, at miljøet opdeles i to separate udpegninger.

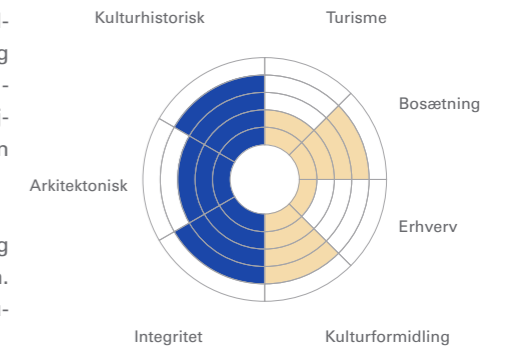

6 DEN PLANLAGTE BY, NYKØBING F.

Planlagt by opført i 1880'erne i forbindelse med anlæggelsen af sukkerfabrikken og slagteriet, der var byens to store virksomheder. Miljøet består af Søvej med arbejderboliger og nyklassicistisk stjerneplan med runddel fra 1920'erne.

Tydeligt aflæselige arbejderboliger og planlagt boligkvarter omkring runddelen. Sammenhængen til sukkerfabrikens industri kan med fordel styrkes.

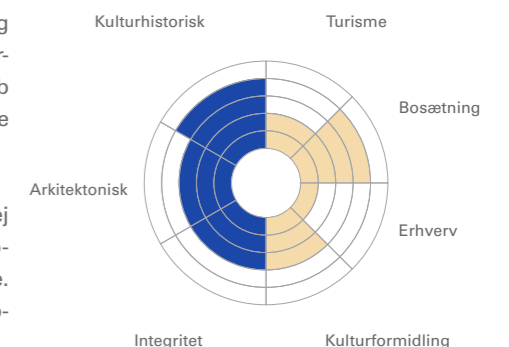

7 GEDESBY

Vejforsteby med mølle i vest, og gadekær og kirke placeret på en centralt beliggende forste i øst. Langs med byens krogede vejforløb ligger få oprindelige gårde samt flere huse i bindingsværk.

Bebyggelsen langs landevejen Kobbelsøvej er noget ombygget, mens husene i de krogede gader omkring forsten er velbevarede. Formidlingen af møllen er god, mens koblingen til landsbyen kan forstærkes.

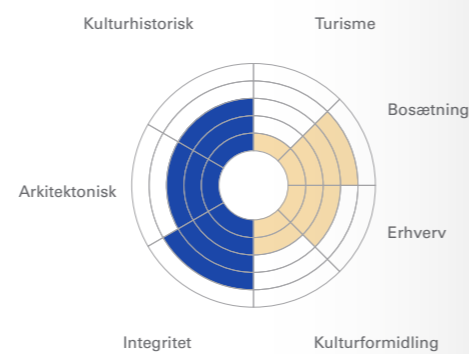
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

8 VIGSNÆS

Større adelby på Lollands nordlige spids med kirke, gårde, gadehuse og nyere bebyggelse, bl.a. sognehus og tidl. kro beliggende langs den øst-vest-gående Vignæs Byvej, der går ud til kysten.

Selvom kun dele af de oprindelige gårde er bevaret, har Vignæs bevaret sin struktur, da bebyggelsen ligger regelmæssigt langs den gamle landsbygade. Bebyggelsen er i overvejende god bevaringsstand.

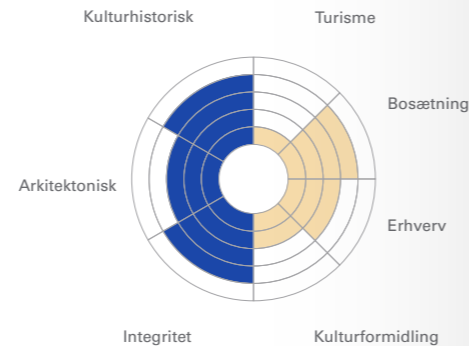

9 VÅLSE

Stor vejfortelandsby med to parallelle vejforløb, der afgrænser den store forte med kirke, præstegård, kro, sognehus, gadekær samt ældre boligbebyggelse. Kun 8 af byens oprindelige 49 gårde er bevarede.

Fint miljø omkring gadekæret med sognehuset, der er erklæret bevaringsværdigt, mens flere af de øvrige bygninger, bl.a. det tidligere mejeri og købmandsgården står tomme og er på vej i forfald.

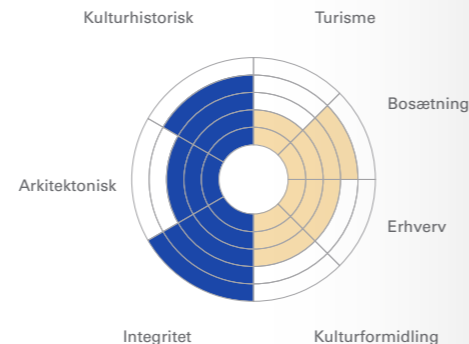

10 GUNDSLEV MAGLE

Vejforteby med haverne placeret ind mod den brede, delvist bebyggede forte, der ligger i et dalstrøg. Der er 11 bevarede gårde samt bygninger til beboelse, smedjer, høker, brugs og slagter.

Byens sydlige del er præget af de tæt bevoksede haver, mens bebyggelsen ligger tæt i den nordlige del. En del af landsbyens gårde og huse er enten ombyggede eller erstattet af nyere bebyggelse.

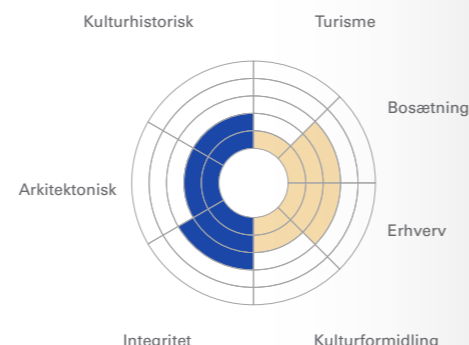

11 SKERNE

Regulær vejforteby omkring en smal forte med gårdrækker på siderne. Af byens oprindelige 14 gårde er kun 5 bevaret på sin oprindelige plads og der er siden kommet ny bebyggelse på tomterne.

Landsbyens vejstruktur og tilvoksede haver er bevaret og der findes velholdte bygninger langs Bygaden, men flere ombyggede gårde, misvedligeholdte huse og nyere bebyggelse giver landsbyen et rodet udtryk.

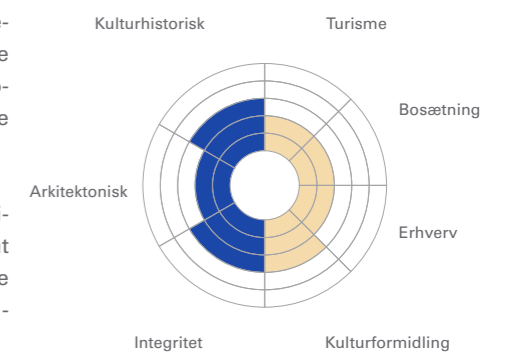
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

12 ÅSTRUP

Mindre landsby med kirke, fattighus, træfløjet mejeri med senere tilbygninger, lille hvidkalket hus, formentlig bygget som polakkaserne, samt et par firlængede gårde beliggende i landsbymidten.

Fattighuset er bevaret og i fin stand. Mejeriet blev nedlagt i 1960 og huser i dag privat erhverv. Størstedelen af landsbyens gårde og huse er velbevarede, men enkelte bygninger er misvedligeholdte.

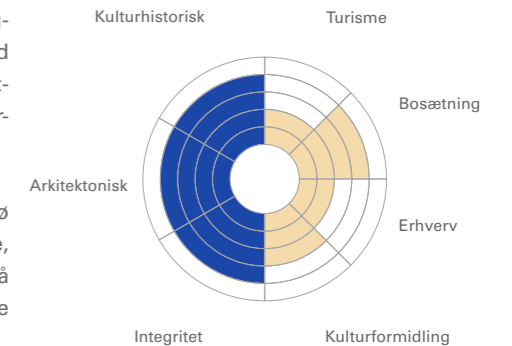

13 MOSEBY

Stor, regulær vejforteby bestående af langstrakt øst-vest-gående landsbygade med gadekær, præstegård, gårde og huse, rytterskole, nyere skole samt en række service- og håndværksbygninger.

Moseby har bevaret et intimt landsbymiljø omkring den tætbyggede landsbygade, hvor nyere bebyggelse tidligt er opført på de udflyttede gårdes pladser. Den gamle firlængede præstegård er fredet.

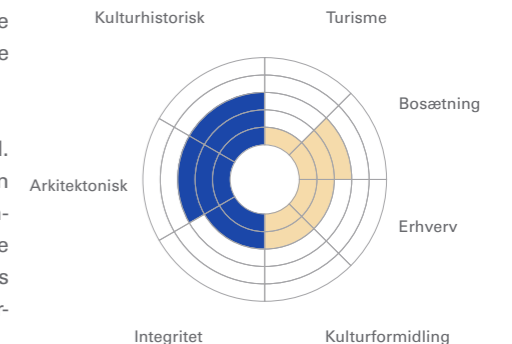

14 VESTER ULSLEV

Landsby med slyngede vejforløb, enkelte oprindelige gårde, nyere gadehuse, kirke og forsamlingshus.

Bebyggelsen varierer mht. bevaringsstand. Især bydelens gadeforløb omkring kirken opleves usammenhængende. Belægningerne i byen består af større, asfalterede overflader, der med fordel kan bearbejdes for at styrke en sammenhængen i kulturmiljøet.

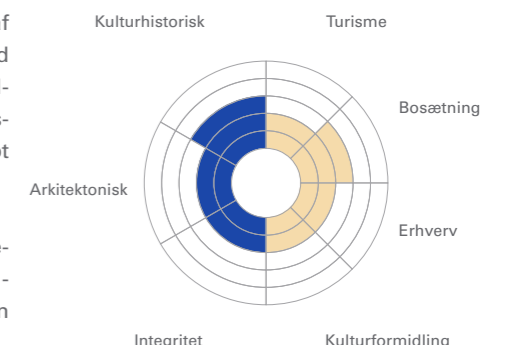

15 ULSLEV STRANDHUSE

Udstykning med langstrakt forløb af smålodder anlagt i 1804 parallelt med stranden. I dag er de oprindeligt 16 parceller reduceret til omkring 9, og landbrugsjendommene er med tiden blevet opkøbt til fritidsbrug.

Den langstrakte struktur langs kysten er bevaret. Bebyggelsen er på grund af de levende hegn vanskelig at aflæse fra vejen, men består primært af nyere fritidshuse.

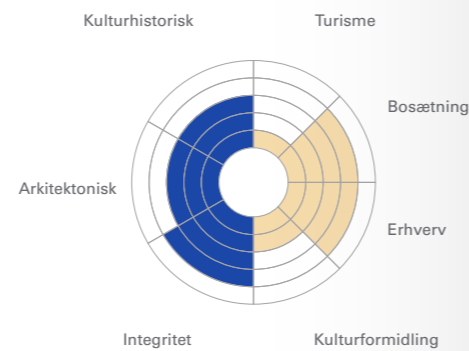
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVRURDERING

16 BERRITSGÅRD

Husmandskoloni med 47 husmandssteder langs et forgrenet vejnet. Omkring de små gårdspladser ligger stuehusene, inspireret af Bedre Byggeskik, og bagtil høje staldbygninger med træmpler af træ.

Vej- og bebyggelsesstrukturen er bevaret, men flere af husene er blevet pudsede, har fået nye tage og tilføjet kviste, hvilket slører det oprindelige helhedsbillede og samhørigheden med husmandskolonien.

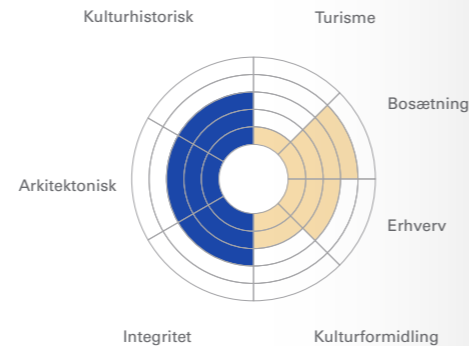

17 VANTORE STRANDHUSE

Langstrakt husmandskoloni i det åbne landskab øst for Nysted med levende hegn, der afgrænser selve udstykningen. Bebyggelsen har stor spredning langs Vantorevej og består af ældre gårde og nyere huse.

Styrken i kulturmiljøet ligger i gårdenes placering langs det langstrakte vejforløb i det åbne landskab. Selve bebyggelsen fremstår meget blandet og flere gårde er ombygget og moderniseret.

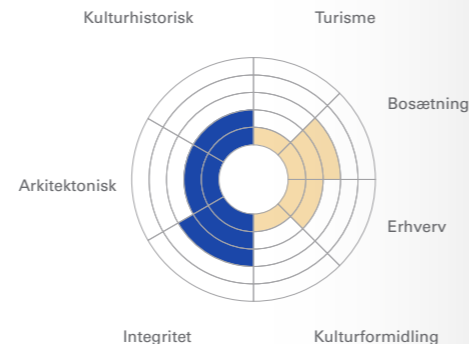

18 BRUNTOFTE SKOV

Lille, velafgrænset husmandskoloni med en række gårde beliggende langs et lige vejforløb, der grænser op til et større skovareal nord for udstykningen. Mod syd er der udsigt ud over de åbne landbrugsjorder.

Størstedelen af bebyggelsen er kraftigt ud- og ombygget og kun få spor fra de oprindelige, ældre ladebygninger er bevaret.

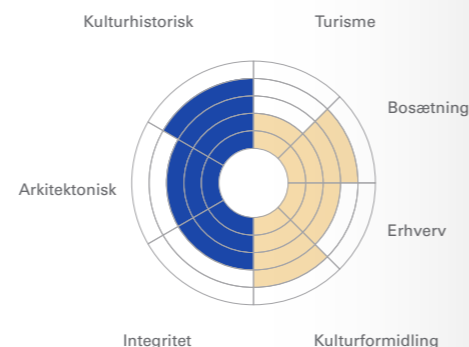

19 GEDSER

Gedser by er opstået i forbindelse med havnefarten Gedser-Rostock. Miljøet består af færgedok, tidligere jernbaneareal, fiskerihavn med fiskerhuse og beværtning samt langstrakt hovedgade med ens gadehuse, kirke og kro.

Kulturmiljøet rummer flere fortællinger, hvor man med fordel kan opdele afgrænsningen i mindre områder. Havnedokken og stationen er aflukket med hegn.

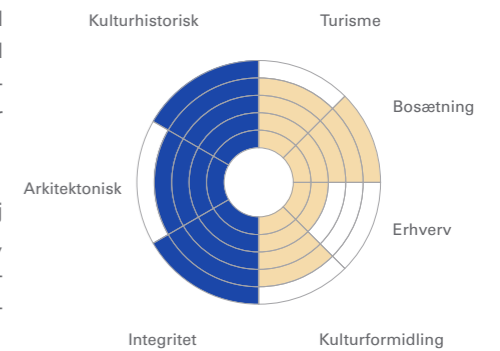
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVRURDERING

20 GÅBENSE

Gammelt overfartssted til Sjælland med færgegård, gammel kro, købmandsgård med magasinbygning, husrække, stejleplads og ældre moleanlæg fra før 1800, der siden er udvidet af flere omgange.

Bebyggelsen langs Gåbense Strandvej og moleanlægget er i fin bevaringsstand, mens købmandsgården og magasinbygningen står tomme og er i forfald. Stejlepladsen er sårbar over for tilgroning.

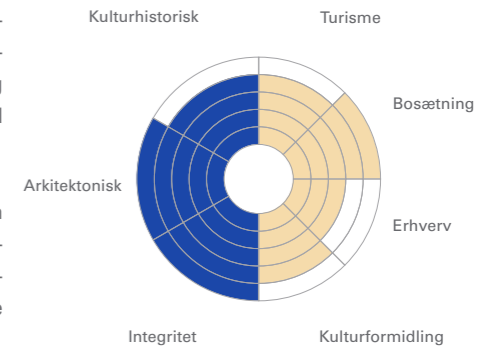

21 HESNÆS

Fiskerleje på Falsters østkyst med de karakteristiske Hesnæshuse, der har stråbeklædte vægge og udskårne gerigter omkring døre og vinduer. Tidligere aktiv havn med savværk og fiskerfabrik.

Der er fin visuel forbindelse mellem havnen og byen med de velbevarede fiskerhuse. Fiskerlejens huse og havneindustri er sårbare over for funktionstømning, manglende vedligeholdelse og kraftige ombygninger.

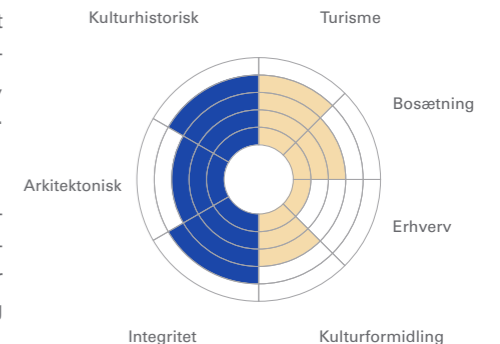

22 STUBBERUP

Landsby med bindingsværkshuse langs et slynget vejforløb, der munder ud i en landingsplads med hvidkalkede fiskerhuse, havnebassin, stejleplads og små træskure. Nordligt i byen ligger en række feriehus.

Landsby og fiskerleje fremstår sammenhængende på trods af bebyggelsens spredning langs vejforløbet. Fiskerlejet formår på ydmyg vis at danne en fin, aflæselig kobling mellem hav og land.

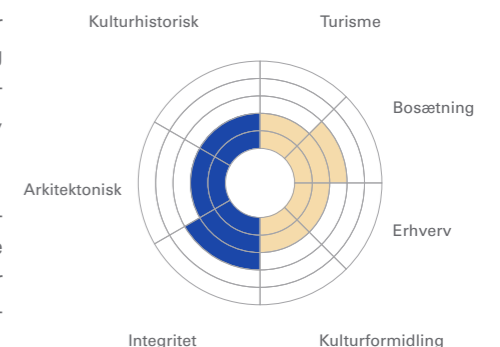

23 SORTSØ

I perioden 1885-1950 udskibningshavn for roer til sukkerfabrikken i Nykøbing F. I dag aktiv fritidshavn for lokale fiskere og sejlere. Bebyggelsen omfatter havneskure, villa, husmandssted og røgeri.

Havnen har en smuk beliggenhed og havneanlæggets moler fremstår velbevarede og velholdte. Bebyggelsens fremtræden er præget af røgeriets og havneskurenes interemistiske karakter og et større tankanlæg.

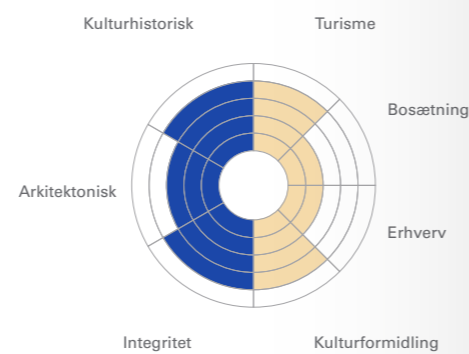
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

24 HØVÆNGE HAVN

Fiskerleje beliggende på sydkysten omgivet af skov mod nord. Her er røde fiskerskure i træ, redskabsskur, tjæregryde, stejleplads samt et mindre havnebassin til fiskerlejets joller.

Helstøbt miljø, der fortsat er i funktion og bruges aktivt af de lokale, hvilket også er aflæseligt på rækken af skure, hvor man har fastholdt ens farveholdning og brug af ydmyge materialer og byggeteknikker.

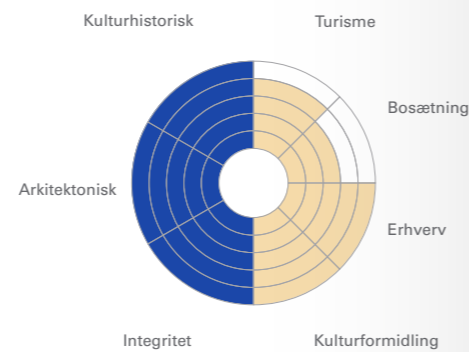

25 SAKSKØBING SUKKERFABRIK

Stort fabriksanlæg opført 1910 i udkanten af Sakskøbing og siden udvidet i flere omgange. I gaderne omkring fabrikken blev opført boliger til arbejdere, funktionærer og direktøren.

Markant miljø med bevarede fabriksbygninger, der er i dag er transformeret til erhvervspark, mens siloerne fortsat anvendes til opbevaring af sukker. Der findes rester af de nedlagte roebaner og roebassiner.

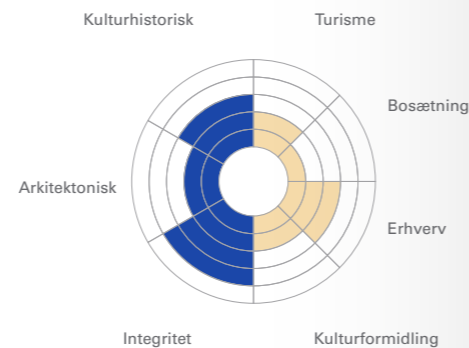

26 BRARUP HØNSERI OG FJERKRÆSLAGTERI

Hønseri opført i 1960'erne med seks fjerkræstalde, hønseslagteri, to funktionærboliger for bestyrer og dyrlæge, vandværksbygning, brovægt med vejerbod og direktørbolig på bakken overfor produktionen.

Slagteriet blev nedlagt omkring 1970, mens produktionen af kyllinger fortsatte til 1980. Produktionsbygningerne står tomme og er i forfald. Funktionærboligerne er i dårlig forfatning.

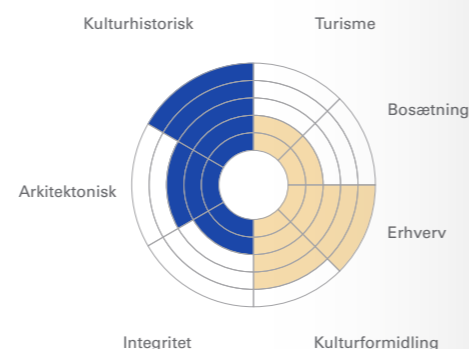

27 SUKKERINDUSTRIEN PÅ ØSTERBRO, NYKØBING F.

Sukkerfabrik fra 1880'erne, som blev opført som andelsfabrik og i dag er byens største virksomhed. Bebyggelsen består af en variation af ældre, murede fabriksbygninger samt moderne haller, siloer og rørforinger.

Fortællingen og de mange lag, der er tilføjet gennem fabrikens udvikling er tydeligt aflæselige, men det samlede arkitektoniske udtryk fremstår derfor også noget blandet.

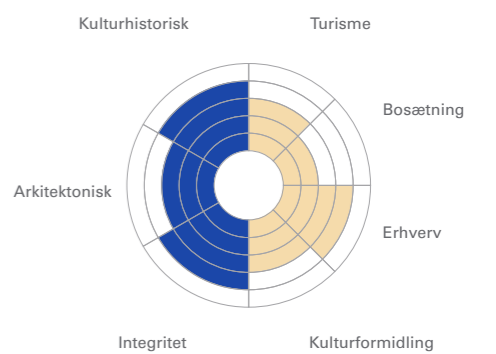
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

28 STUBBEKØBING HAVN

Baneterræn på havnen med statelig stationsbygning fra 1911 samt remise, pakhus og værkstedsbygning langs vandet mod øst. I området er også stejleplads med rødmalede garnhuse og skure samt aktivt bådeværft.

Efter banens nedlæggelse står den bevarede stationsbygning tom og baneterrænets arealer bruges til opbevaring af grus og sten, mens værkstedsbygningen og remisen anvendes som maskinværksted.

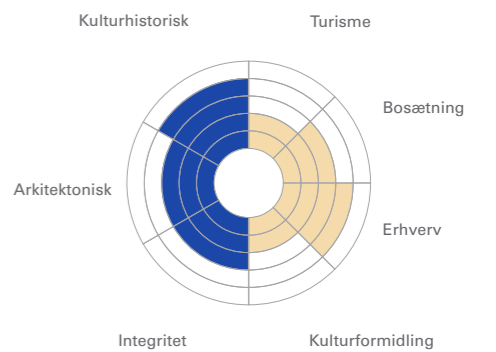

29 STUBBEKØBING KOMMUNALE VÆRKER

De tidligere kommunale gas- og elværker har en central placering i udkanten af Stubbekøbings bymidte. Gasværket blev opført i 1864 og var i drift frem til 1962. Elektricitetsværket blev opført i 1950.

Bygningerne anvendes i dag af det kommunale vejvæsen til lager, garage og genbrugsplads. På trods af den fremtrædende beliggenhed i byen, fremstår bygninger og udearealer slidte og misligholdte.

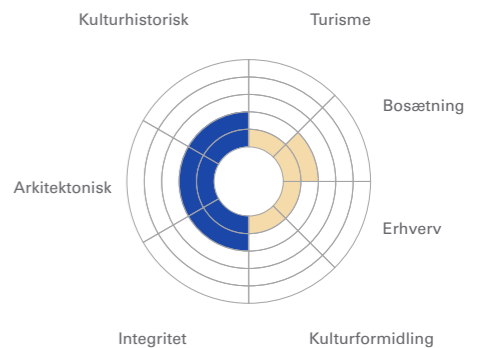

30 FISKEBÆK

Lille samling huse og gårde langs slynget vejforløb samt stationsbygning beliggende med nogen afstand til den øvrige bebyggelse.

Stationen og landsbyen opleves adskilt på grund af afstanden. Husene i landsbyen bærer præg af ombygning, mens stationsbygningen i dag benyttes som privat beboelse og ikke er tilgængelig.

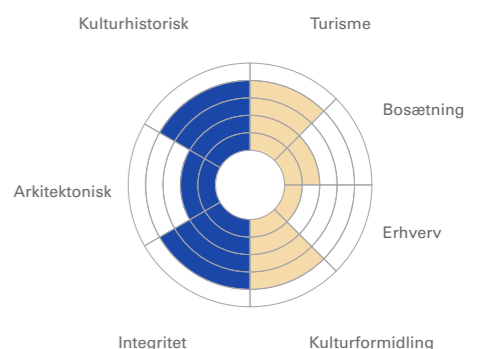

31 DET FALSTERSKE DIGE

Dige fra 1875, der strækker sig fra Elkenøre til Gedser langs Falsters østkyst. På ydersiden af diget findes fine sandstrande, mens der på landsiden er udstykket flere større sommerhusområder.

Der er i dag anlagt et stiforløb på selve diget, som fortsat sikrer områdets kystnære bebyggelse og landskaber mod stormfloder.

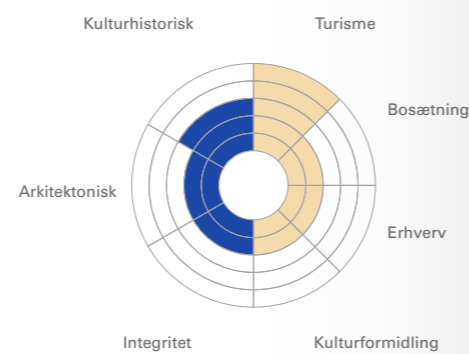
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVRURDERING

32 MARIELYST

Badeby og større, tætbebygget sommerhusområde ved Falsters østkyst, der har været rekreativt ferieområde siden begyndelsen af 1900-tallet.

Sommerhusudstykningerne ligger hovedsageligt som da de blev anlagt, mens bymiljøet i Marielyst er påvirket af nutidens kystturisme. Den ældre bebyggelse er præget af væsentlige ændringer i arkitekturen og dens omgivelser.

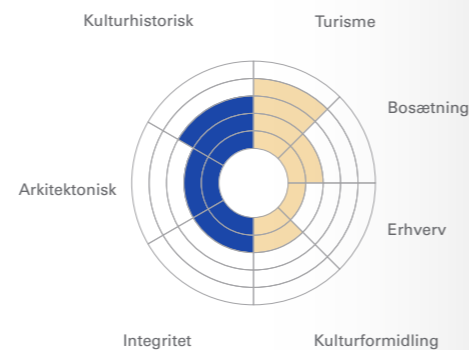

33 BØTØ

Oprindelig landsby, som senere har tilpasset sig kystkulturens behov for anlæggelse af sommerhusområder og servicefunktioner på Falsters østkyst.

Miljøet har få spor tilbage af landsbyens oprindelige karakter og fortællingen knytter sig til 1950'ernes kystkultur i form af områdets mange udstykninger til sommerhusbebyggelse. Det centrale Bøtø opleves fragmenteret og præget af ombygning.

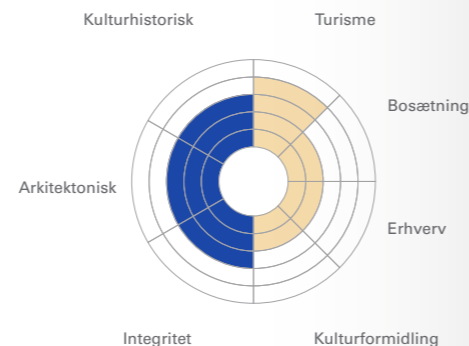

34 GEDSER DANLAND OG MARINA

Lystbådehavn med skurbebyggelse, stejleplads, havnebassin med mole og bådebroer. Herudover Danland feriehusbebyggelse bestående af hovedbygning og identiske træhuse.

Velfungerende marina, som præges af rekreativt brug og turisme, men også rummer kulturhistoriske elementer som stejleplads og redningshus. Danlands kobling til marinaen som samlet kulturmiljø kan styrkes.

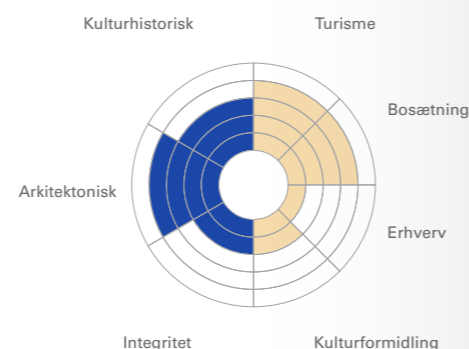

35 SØNDER ALSLEV STRAND

Syd for Corselitsskovene ligger en enkelt række sommerhuse helt ud til stranden. Bebyggelsens forskellige sommerhuse repræsenterer den rekreative udvikling ved kysterne gennem næsten 100 år.

De enkelte sommerhuse er i fin bevaringsstand. Sommerhusene ligger på store, private naturgrunde med tæt beplantning og det er derfor vanskeligt at opleve sommerhusene som en sammenhængende helhed.

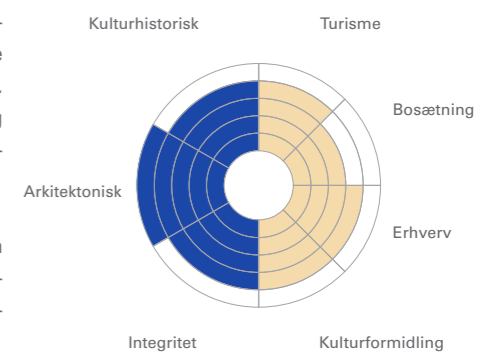
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVRURDERING

36 OREBYGÅRD

Hovedgård med hovedbygning fra slutningen af 1500-tallet, herskabsstald og nyere avlsgård placeret væk fra hovedbygningen. Desuden møllegård samt kornpakhuis, kro og todbolig beliggende ved udskibningshavnen.

Den samlede bebyggelse er i overordnet fin bevaringsstand og der pågår restaureringsarbejde på bl.a. pakhuset. Der er ikke offentlig adgang til hovedbygning og parkanlæg.

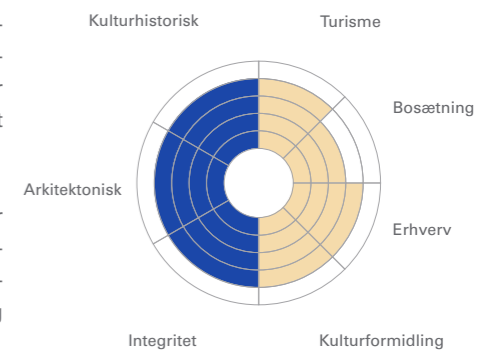

37 KRENKERUP

Trelænget hovedbygning fra 1500-tallet omgivet af vandfyldte grave med stor, asymmetrisk avlsgård mod nordøst samt stor park mod syd. En række boliger er opført langs ankomstvejen og langs skovbrynet.

Hovedbygning, driftsbygninger og boliger er yderst velbevarede trods enkelte bygningsændringer. Siden 2007 har en af økonomibygningerne huset et ølbryggeri og traktørsted.

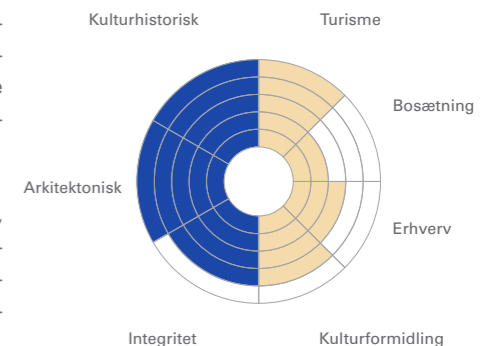

38 FUGLSANG

Herregårdsmiljø beliggende i det åbne, naturskønne landskab Skejten. Miljøet rummer hovedbygning omgivet af vandfyldte grave og parkanlæg, herskabsstald, ladebygning, forpagterbolig og kunstmuseum.

Velafgrænset miljø med mange historiske, velbevarede bygninger, hvis forskellige perioder og byggeskik fremstår som en helhed, forbundet af alléer, stendiger, parkområder og den centralt placerede gårdsplads.

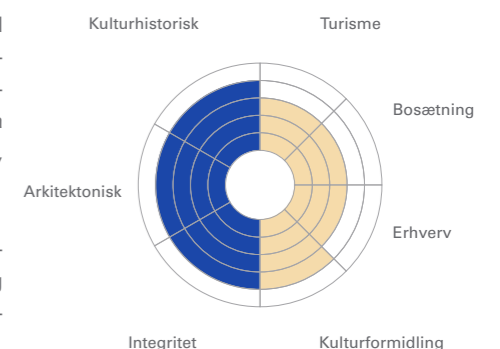

39 ENGESTOFTE

Hovedgård beliggende ved Maribo Sø med nyklassicistisk hovedbygning opført i 1805-07 med nyere avlsgård mod øst og omgivet af park mod syd, vest og nord. Tæt på hovedbygningen ligger Engestofte kirke, oprindeligt opført som gårdskapel.

Hovedbygning, avlsgård og kirke er i fin bevaringsstand. Der er ikke offentlig adgang til hovedbygning, park og avlsgård, og kulturmiljøet er kun besigtiget fra offentlig vej.

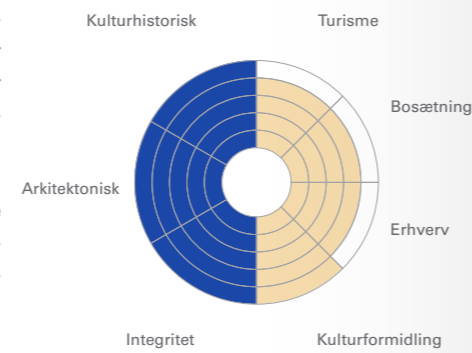
● VÆRDISÆTNING ● POTENTIALEVURDERING

40 KORSELITSE

Hovedgård med nyklassicistisk hovedbygning, kavalerfløj, driftsbygninger, boliger samt parkanlæg. I landskabet omkring er der alléer til hovedbygningen og ved stranden ligger Generalens Lysthus.

Hovedgårdens bygninger, parken, alléerne og udearealerne er velbevarede og velholdte. Alléen mod vest er ved at blive reetableret. Der er offentlig adgang til parken og til hovedgården efter særlig aftale.

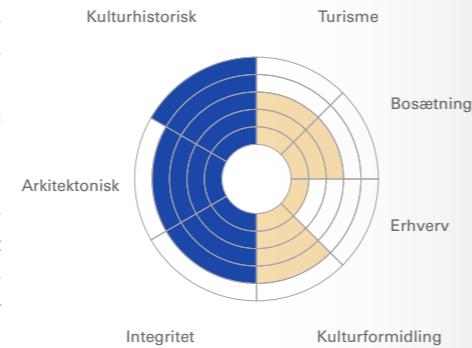

41 SAXENHØJ

Anstalt opført i 1866 i udkanten af Saksøbing til tvangsarbejdere og sindssyge. Anstalten består af en central tårnbygning og fire radiale længer. Til anstalten hører også besøgsgård, villa, værksteder og drivhuse.

Anstalten fungerer i dag som forsorgshjem. Den centrale bebyggelse har bevaret sit arkitektoniske udtryk på trods af løbende ombygninger og udvidelser, og fremstår som en let aflæselig helhed.

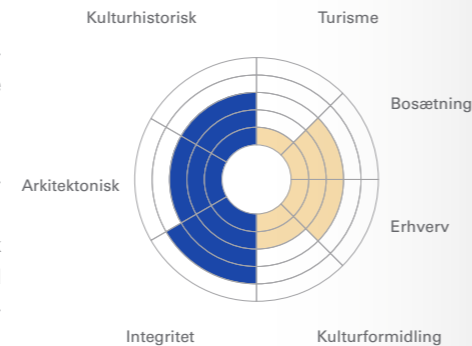

42 NYKØBING F. SYGEHUS

Stort sygehuskompleks beliggende ud til Guldborg Sund. Komplekset har symmetrisk hovedbygning og blandet bebyggelse i 1 til 5 etager, alle opført i røde teglsten.

Bebyggelsens hovedplan er noget udviklet, men fremstår trods ombygning og udvidelser ensartet i sit overordnede udtryk pga. materialevalget. Hospitalet er pt. ved at blive moderniseret og udbygget yderligere syd for hovedbygningen.

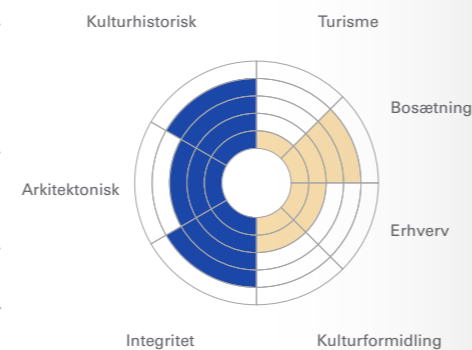

43 NØRRE VEDBY CENTRALSKOLE

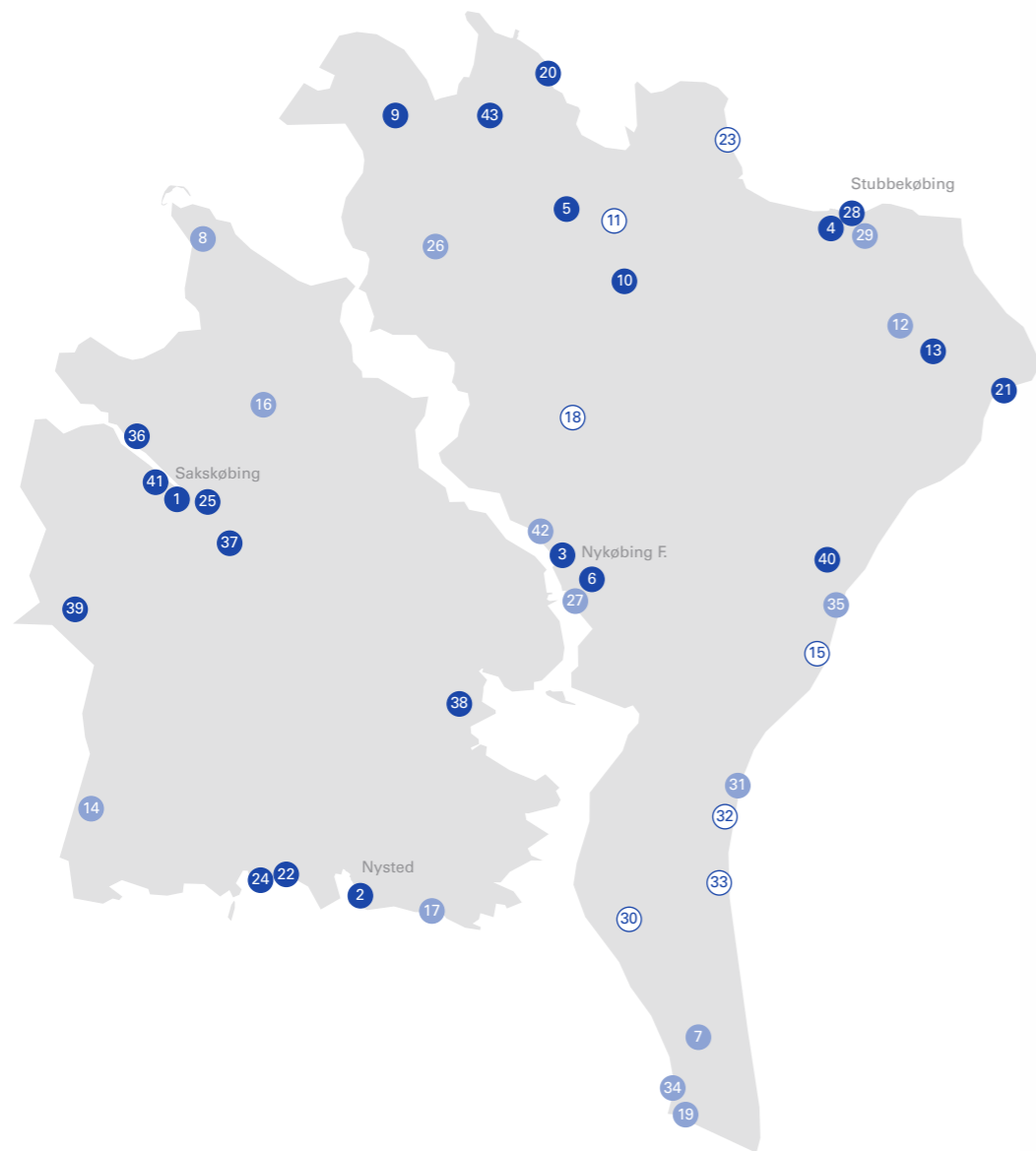
Stor centralskole opført i 1950'erne med nyere tilbygninger, sportshal og idrætsanlæg. Den ældste del består af et firfløjet anlæg i røde sten og røde tegltage. Vest for skolen ligger seks ens lærerboliger, opført 1958-65.

Skolen og idrætsanlægget er stadig i funktion. Den oprindelige del af skolen er i fin bevaringsstand. Lærerboligerne fremstår som oprindeligt med kun få ændringer.

KULTURMILJØERNES SAMLEDE VÆRDI GULDBORGSUND KOMMUNE

- HØJ VÆRDI (VÆRDISUM 11-15)
- MIDDEL VÆRDI (VÆRDISUM 8-10)
- LAV VÆRDI (VÆRDISUM 3-7)

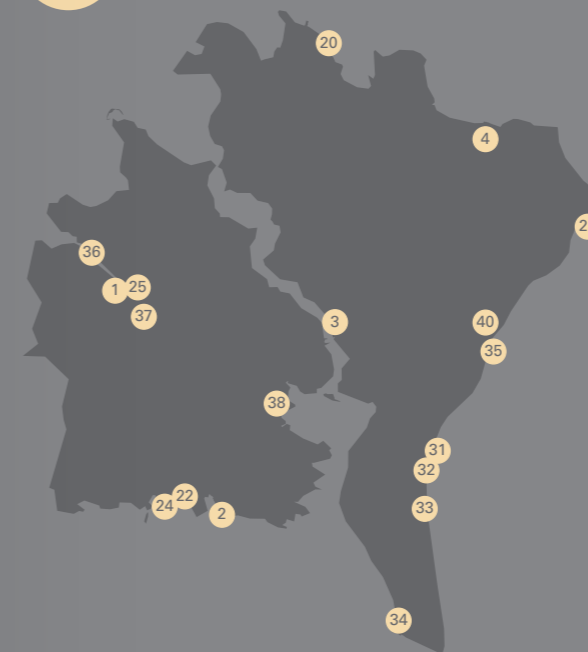

KULTURMILJØERNES UDVIKLINGSPOTENTIALE GULDBORGSUND KOMMUNE

- HØJ (VURDERING 4-5)

TURISME

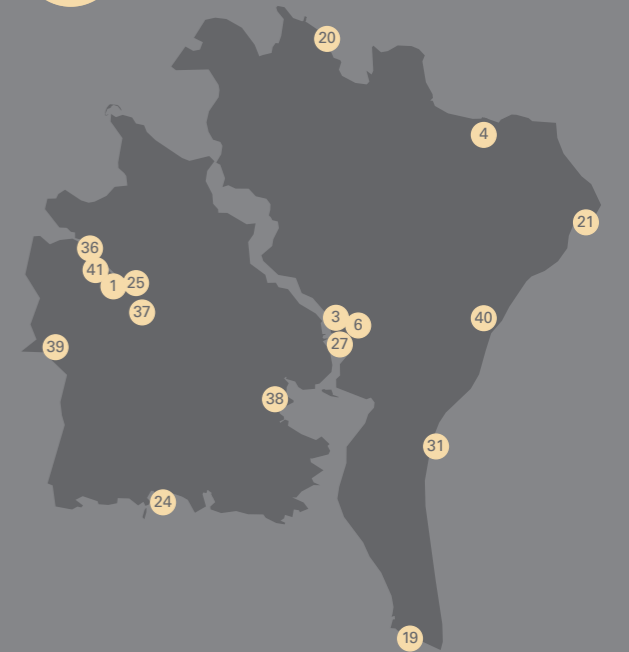
BOSÆTNING

ERHVERV

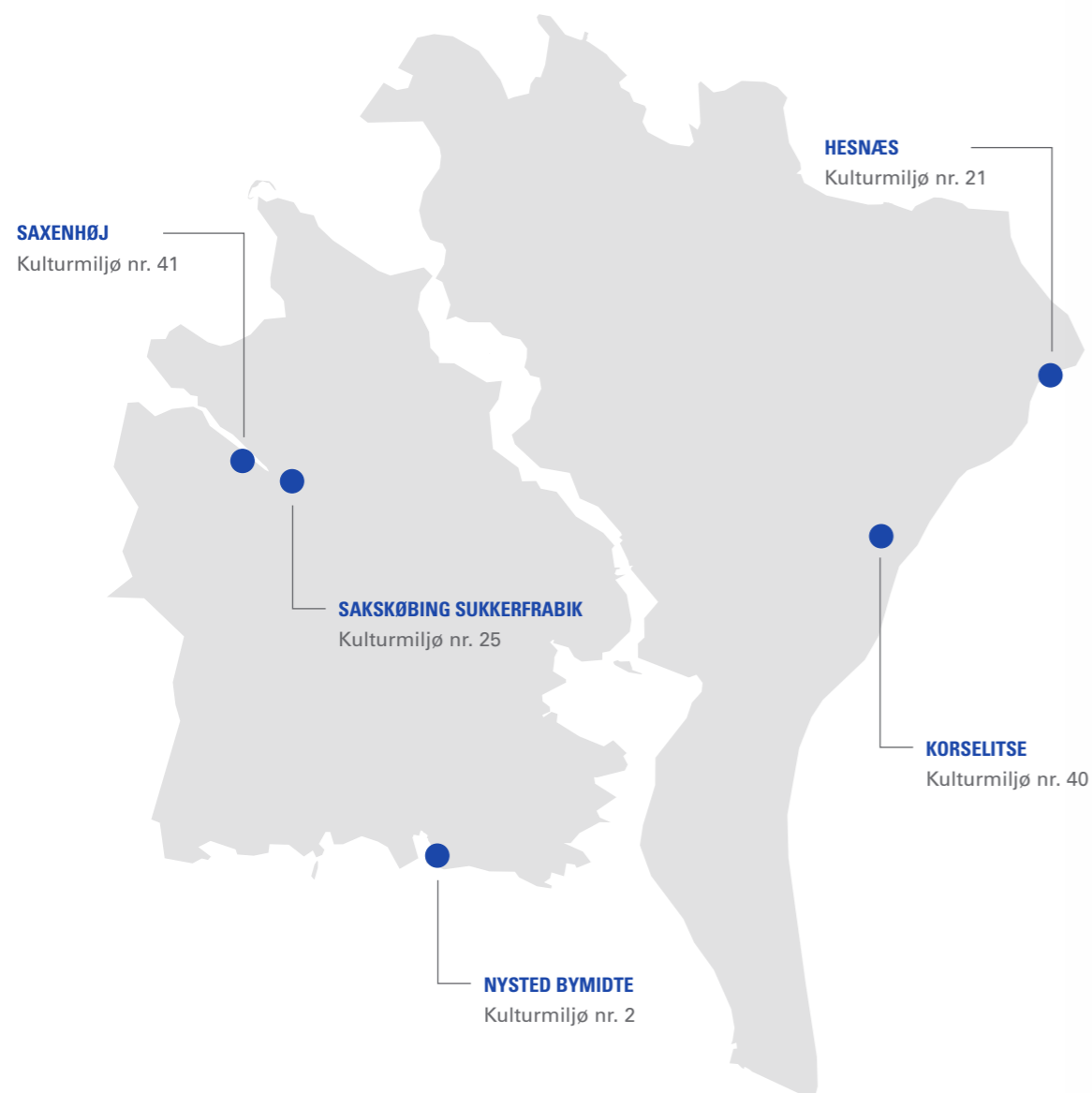

KULTURFORMIDLING

UDVALGTE KULTURMILJØER

I GULDBORGSUND KOMMUNE ER FØLGENDE
5 KULTURMILJØER UDVALGT:

NYSTED BYMIDTE

Kulturmiljø nr. 2

Udvælgelsesgrundlag: Nysted bymidte er udvalgt på grund af sit helstøbte bymiljø med velbevarede, historiske byggerier fra udviklingen som købstad samt kulturmiljøets særlige potentialer inden for turisme og bosætning.

HESNÆS

Kulturmiljø nr. 21

Udvælgelsesgrundlag: Hesnæs er udvalgt på grund af fiskerlejets smukke beliggenhed og de bevarede Hesnæshuse med den særprægede byggeskik, der er helt særlig for Det Classenske Fideicomm, samt stedets potentialer inden for turisme og kulturformidling.

SAKSØBING SUKKERFRABIK

Kulturmiljø nr. 25

Udvælgelsesgrundlag: Saksøbing Sukkerfabrik er udvalgt på grund af sin markante hovedbygning, der står som historisk vartegn for den store betydning sukkerfabrikken har haft for Saksøbing. Samtidigt rummer det transformerede fabriksmiljø store potentialer inden for erhverv og turisme.

KORSELITSE

Kulturmiljø nr. 40

Udvælgelsesgrundlag: Korselitse er udvalgt på grund af hovedgårdens smukke, landskabelige placering, der understreges af alléerne til den statelige hovedbygning og den lange allé til Generalens Lysthus ved stranden, samt potentialerne inden for turisme, bosætning, erhverv og kulturformidling.

SAXENHØJ

Kulturmiljø nr. 41

Udvælgelsesgrundlag: Saxenhøj er udvalgt på grund af det centrale bygningsanlægs stærke arkitektoniske udtryk og de løbende bygningsændringer, der fortæller om institutionens udvikling gennem 150 år samt kulturmiljøets potentiale inden for kulturformidling.

NYSTED BYMIDTE

Lave gadehuse med kig til kirken, der stikker op i bybilledet

Afgrænsning af kulturmiljøet og markering af de primære gadeforløb og forbindelser

BESKRIVELSE

Nysted bymidte er koncentreret omkring det langstrakte forløb ved Adelgade-Fiskergade, der er et let slynget vejforløb. Gadebilledet består af tætliggende gadehuse med boliger og forretninger, pladsdannelse ved rådhuset og Gammel Torv med kig til den højtbeliggende kirke. På hver side af hovedgaden ligger to parallelle gadeforløb i form af Østergade på landsiden med tidligere stationsområde og beboelse og Strandvejen på modsatte side, der bugter sig langs kystlinjen til Nybøl Nor, hvor havneområdet med fiskerskure, marina og hotel er placeret. Fra havneområdet er udsigt til Aalholm Slot.

FORTÆLLING

Nysteds udvikling som købstad er tydelig aflæselig i gadebilledet, hvor byens huse har udviklet sig fra énetages, murede huse til udvidelse med toetages bygninger og anlæggelse af imponerende pakhuse, rådhus, hotel, skoler og senere jernbane og stationsbyområde. Til hovedgaden knytter sig en række tværgående stræder, som binder by- og havnemiljøet sammen med fine kig til vandsiden.

BÆRENDE BEVARINGSVÆRDIER

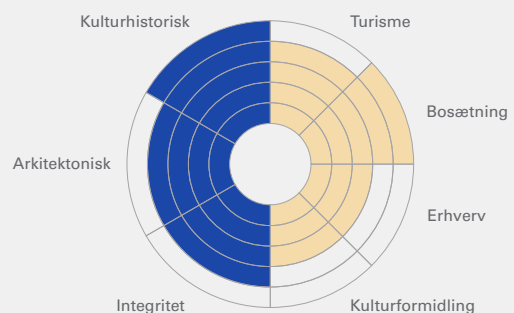
De bærende bevaringsværdier knytter sig til de velbevarede gadehuse, hvor husrækkerne opleves som ét langstrakt forløb, som uanset deres forskellighed i periode og byggeskik, danner et helstøbt miljø. Den lave, tætte bebyggelse og de smalle gader med enkelte åbne pladser og forbindelser til sidegaderne danner intime gaderum, hvor man kan opleve arkitekturen helt ned i detaljen.

STATUS

Den overordnede bystruktur i Nysted bymidte er velbevaret og bebyggelsen er i god stand. Det anbefales, at man i takt med fremtidig udvikling af funktioner og byfornyelse i Adelgade-Fiskergade respekterer skalaen og det overordnede, arkitektoniske udtryk, da det har en stor betydning for det samlede kulturmiljø.

Kommune:	Guldborgsund Kommune
Kategori:	Bymiljø - Købstad
Emne i kommuneplan:	Købstad
Omfang:	Kulturmiljø nr. 2
Udpeget i kommuneplan:	Ja
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

- VÆRDISÆTNING
- POTENTIALEVURDERING

NYSTED BYMIDTE

Ankomst til Nysted fra nord ad Adelgade med Clausens Pakhus fra 1807 i forgrunden

Nysted Havn med bådebroer og fiskerskure, hvor man i baggrunden ser byen i det stigende terræn

En af flere smalle tværgader, der danner forbindelse til havneområdet fra hovedgaden

HESNÆS

Den gamle havn anlagt i 1878 med fiskevirksomhedens bygninger fra 1960'erne i baggrunden

BESKRIVELSE

Fiskerleje på Falsters østkyst, der siden 1771 har tilhørt Det Classenske Fideicomm, der brugte det som udskibningshavn for fødevarer, træ og trækul til produktion af våben i Frederiksværk. Efter den store stormflod i 1872 blev der opført en række arkitekttegnede fiskerhuse og en havnefogedbolig, kaldet Hesnæshusene. Husene fik omkring 1919 tilføjet lodrette stråbeklædninger og udskårne gerigter omkring døre og vinduer. Derudover rummer fiskerlejet forskellige boliger fra 1900-tallet. Frem til 1980'erne var Hesnæs en travl havn for bundgarnsfiskere og der blev opført kornmagasin, garnhuse og fiskevirksomhed (1960'erne). I 1901 blev der opført et savværk nord for havnen (nedrevet i 1985).

FORTÆLLING

Fortællingen om Hesnæs knytter sig til fiskerlejets smukke beliggenhed ved den skovklædte kyst med den lille havn og de karakteristiske fiskerhuse med den særprægede byggeskik, der er helt særlig for Det Classenske Fideicomm, samt havnens bygningsanlæg, der vidner om det aktive fiskeri i nyere tid.

BÆRENDE BEVARINGSVÆRDIER

De bærende bevaringsværdier knytter sig især til de arkitekttegnede fiskerhuse og havnefogedboligen, der alle har en høj bevaringsværdi. Den arkitektoniske helhed understøttes af fiskerlejets øvrige boliger og fiskevirksomhedens bygninger på havnen, der alle har relation til fiskeri og skovdrift.

STATUS

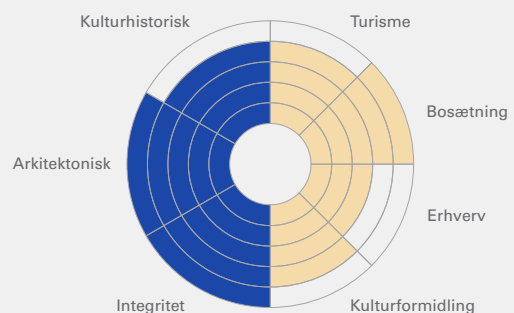
Havnen er populær blandt lystsejlere, men der er kun få lokale fiskere tilbage og fiskeindustrien kører på lavt blus, så havnens bygninger er truet af funktionstømning. Der er udarbejdet en bevarende lokalplan og fiskerlejets bebyggelse er overordnet i fin bevaringsstand. Dog domineres indsejlingen af et moderniseret, tidligere fiskerhus.

Oversigtskort over fiskerlejet Hesnæs og bebyggelsen

Kommune:	Guldborgsund Kommune
Kategori:	Kystmiljø - Fiskerleje
Emne i kommuneplan:	Fiskerleje
Omfang:	Kulturmiljø nr. 21
Udpeget i kommuneplan:	Ja
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

- VÆRDISÆTNING
- POTENTIALEVURDERING

HESNÆS

Et af de karakteristiske fiskerhuse med strå på facaderne og udskårne gerigter omkring døre og vinduer

Den buede Hesnæsvej med flere af de karakteristiske fiskerhuse

Garnhus ved havnen med et stærkt moderniseret fiskerhus i baggrunden

SAKSKØBING SUKKERFABRIK

Ankomsten til sukkerfabrikken med vejerboden i forgrunden og Sukkerhuset og siloerne tronende i baggrunden

BESKRIVELSE

Saksøbing Sukkerfabrik blev opført i 1910 i udkanten af Saksøbing efter tegninger af arkitekten H.C. Glahn. Fabrikken blev placeret tæt på Nykøbingvej og havnen, hvor der siden blev etableret et vidt forgrenet jernbanenet til modtagelse af roer fra oplandet. Syd for fabrikken ligger åen, hvis vand blev brugt til rensning af roerne og store roebassiner med restjorden fra rensningen. I gaderne omkring blev opført boliger til arbejdere, funktionærer og direktør. Fra 1942 til 1976 blev der bygget en række siloer og i 1960'erne blev fabrikken ombygget og moderniseret. Efter økonomiske udfordringer lukkede sukkerfabrikken i 1992. Maskinerne blev fjernet, men bygningerne er bevaret.

FORTÆLLING

Den imponante hovedbygning, kaldet "Sukkerhuset", er et markant vartegn for området, der repræsenterer en stærk fortælling om fabrikkens store historiske betydning for hele Saksøbing. Samtidigt rummer kulturmiljøets mange bevarede elementer med produktionsbygninger, lagre, anlæg og boliger en tydeligt aflæselig fortælling om produktionsforløbet fra roe til sukker.

BÆRENDE BEVARINGSVÆRDIER

De bærende bevaringsværdier knytter sig til fabrikkomplekset som helhed, men især til Sukkerhuset, der med sin skala og arkitektoniske detaljering i murværket er et godt eksempel på datidens industriarkitektur.

STATUS

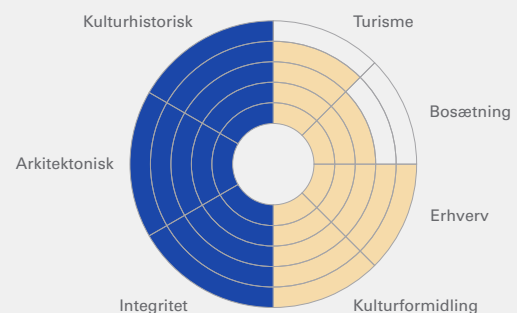
Bygningsmassen er velbevaret efter en større restaurering og transformation til erhvervspark. Der er planer om at udføre større udvidelser i forbindelse med erhvervsparken. Her er det vigtigt, at sammenhængen mellem miljøets forskellige dele bibeholdes som en samlet helhed.

Kort over fabriksanlægget og dets nære omgivelser

Kommune:	Guldborgsund Kommune
Kategori:	Industrimiljø - Fabriksanlæg
Emne i kommuneplan:	Fabriksmiljø
Omfang:	Kulturmiljø nr. 25
Udpeget i kommuneplan:	Ja
Adgangsforhold:	Delvis offentlig adgang

- VÆRDISÆTNING
- POTENTIALEVURDERING

SAKSKØBING SUKKERFABRIK

Sukkerhuset med sin imponerende skala og fint detaljerede murværk

Bag Sukkerhuset ligger værksteder, magasiner, pakkeri og siloer

Bag siloerne ligger området med de fyldte bassiner med smudsjord fra rensningen af roerne

KORSELITSE

Korselitsets nyklassicistiske hovedbygning set fra parken

Oversigtskort med Korselitse Hovedgård, Generalens Lysthus og alléerne i landskabet

BESKRIVELSE

Smukt beliggende hovedgård på Østfalster med nyklassicistisk hovedbygning (1775-77) og kavalerfløj (slut 1700) forbundet af mellembygning (1830). Mod vest og syd ligger parken (1777) inspireret af datidens engelske haveideal. Efter flere brande er kun hestestalden (1780) og vognporten (1866) bevaret fra den oprindelige avlsgård. De nyere avlsbygninger består af stalde (1921) og stor hejselade (1921) samt diverse driftsbygninger. I landskabet er der anlagt alléer langs ankomstvejene til hovedbygningen og opført en række funktionær- og arbejderboliger. Ved stranden mod øst ligger Generalens Lysthus (1786) opført i romantisk stil.

FORTÆLLING

Fortællingen knytter sig til Korselitsets smukke, landskabelige placering i det bølgede landskab med skove, enge og marker, der grænser op til kysten. Den særlige byggeskik og alléerne indikerer, at man nærmer sig selve hovedgården med den statelige hovedbygning beliggende med det landskabelige parkanlæg mod syd og vest samt den asymmetriske avlsgård mod nord og øst. Oplevelsen af landskabet understreges af den lange allé til Generalens Lysthus.

BÆRENDE BEVARINGSVÆRDIER

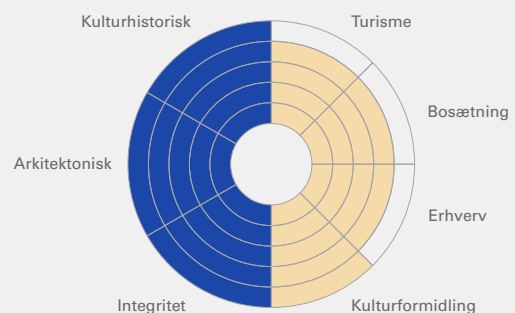
De bærende bevaringsværdier knytter sig til Korselitsets samlede bebyggelse med hovedbygning, kavalerfløj, mellembygning, hestestald, vognport, funktionærboliger, avlsgården og diverse driftsbygninger, parkanlægget, alléerne samt Generalens Lysthus.

STATUS

Korselitse drives fortsat af Det Classenske Fideicommis. Områdets bebyggelse er overordnet i god bevaringsstand. Korselitsets hovedbygning, kavalerfløj og mellembygning, samt Generalens Lysthus er bygningsfredede. Parken er åben for offentligheden og hovedgården er åben for besøg efter aftale.

Kommune:	Guldborgsund Kommune
Kategori:	Magt og tro - Herregård
Emne i kommuneplan:	Hovedgård
Omfang:	Kulturmiljø nr. 40
Udpeget i kommuneplan:	Ja
Adgangsforhold:	Delvis offentlig adgang

- VÆRDISÆTNING
- POTENTIALEVURDERING

KORSELITSE

Hovedbygningen set fra gårdspladsen med kavalerfløj og mellembygning til venstre

Hestestalden fra 1870 og vognporten fra 1866 til venstre er de eneste bevarede bygninger fra den oprindelige avlsgård

Generalens lysthus i skoven ud til stranden

SAXENHØJ

Hovedankomsten til Saxenhøj har en fremtrædende rolle i områdets bebyggelsesstruktur

BESKRIVELSE

Saxenhøj blev opført i 1866 i udkanten af Sakskøbing tæt ved fjorden. Anstalten består af en rund tårnbygning i to etager, der oprindeligt rummede kontor, køkken, sygestue samt inspektørbolig på 1. sal. Sammenbygget med tårnbygningen udgik fire radiale længer i én etage med afdelinger for tvangsarbejdere og sindssyge med gårdrum i mellem med bl.a. retiredebygning. Anlægget var omgivet af en høj ringmur og fra tårnbygningen kunne inspektøren holde opsyn med de indsatte, da man skulle gennem hovedbygningen for at komme til og fra længerne. Sindssygeafdelingen blev nedlagt i 1915 og ringmuren blev fjernet i 1922. Siden er anstalten ombygget og udvidet ad flere omgange. Længerne har fået tilføjet en etage, er blevet adskilt fra hovedbygningen og hver bolig har fået egen indgang. Til anstalten hører også en besøgsgård, villa, værksteder og drivhuse.

FORTÆLLING

Saxenhøj har et stærkt arkitektonisk udtryk med en tydelig hierarkisk opdeling mellem den centrale tårnbygning og de fire radiale længer med gårdrummene i mellem. Samtidig fortæller de løbende bygningsændringer om udviklingen i de herskende principper inden for den offentlige forsyning for samfundets svageste gennem 150 år.

BÆRENDE BEVARINGSVÆRDIER

De bærende bevaringsværdier knytter sig til det bevarede, centrale bygningsanlæg med tårnbygningen, de fire længer og gårdrummene i mellem. Anstaltens kulturhistoriske værdi underbygges af de øvrige bevarede bygninger, bl.a. retiredebygning, villa, værksteder og drivhuse.

STATUS

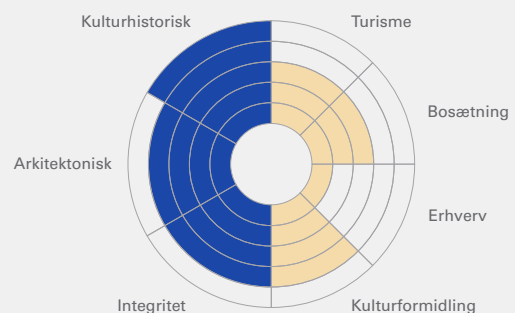
Anstalten fungerer i dag som forsyningshjem. Den centrale bebyggelse har bevaret sit arkitektoniske udtryk på trods af de løbende ombygninger og udvidelser og fremstår stadig som en helhed.

Kort over det centrale bygningsanlægs placering i udkanten af byen og miljøets øvrige elementer

Kommune:	Guldborgsund Kommune
Kategori:	Offentlig service - Hospital
Emne i kommuneplan:	Anden institution
Omfang:	Kulturmiljø nr. 41
Udpeget i kommuneplan:	Ja
Adgangsforhold:	Delvis offentlig adgang

- VÆRDISÆTNING
- POTENTIALEVURDERING

SAXENHØJ

Bygningsanlæggets oprindelige grundplan med den centrale, runde tårnbygning og de fire radiale længer er stadig tydelig aflæselig

De gamle, gulmalede værksteder, kartoffelkælderen og drivhuset

Inspektørboligen lå på 1. sal, men flyttede siden ud til en villa uden for ringmuren

